

MINISTÈRE DE L'EMPLOI ET DU TRAVAIL
MINISTERIE VAN TEWERKSTELLING EN ARBEID
COMMISSION DU TRAVAIL DES FEMMES
COMMISSIE VROUWENARBEID

AVIS N° 50 du 16 janvier 1989 de la Commission du Travail des Femmes, relatif à l'égalité de traitement entre hommes et femmes exerçant une activité indépendante.

ADVIES NR. 50 van 16 januari 1989 van de Commissie Vrouwenarbeid betreffende de gelijke behandeling van mannen en vrouwen die een zelfstandige activiteit uitoefenen.

AVIS N° 50 DU 16 JANVIER 1989 DE LA
COMMISSION DU TRAVAIL DES FEMMES, RELATIF
A L'EGALITE DE TRAITEMENT ENTRE HOMMES ET
FEMMES EXERCANT UNE ACTIVITE INDEPENDANTE.

1. JUSTIFICATION.

- 1.1. Le 11 décembre 1986, le Conseil des Communautés européennes a adopté sa directive 86/613 sur l'application du principe de l'égalité de traitement entre hommes et femmes exerçant une activité indépendante, y compris une activité agricole, ainsi que sur la protection de la maternité (J.O.C.E., 19.12.1986). Celle-ci doit être mise en oeuvre dans les Etats membres pour le 30 juin 1989 (sauf si l'exécution de la directive en matière de sociétés entre époux entraîne la nécessité de modifier la législation nationale sur les régimes matrimoniaux; sur ce point, le délai est alors allongé jusqu'au 30 juin 1991).

Le gouvernement belge a entrepris la préparation des mesures nécessaires pour que la Belgique se conforme aux dispositions immédiatement contraignantes de la directive dans le délai imposé.

ADVIES NR 50 VAN 16 JANUARI 1989 VAN DE
COMMISSIE VROUWENARBEID, BETREFFENDE DE
GELIJKE BEHANDELING VAN MANNEN EN VROUWEN
DIE EEN ZELFSTANDIGE AKTIVITEIT UITOEFENEN.

1. VERANTWOORDING.

- 1.1. De Raad van de Europese Gemeenschappen heeft op 11 december 1986 richtlijn 86/613 aangenomen betreffende de toepassing van het beginsel van de gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen, de landbouwsector daarbij inbegrepen, en tot bescherming van het moederschap (P.B.E.G., 19.12.1986). Deze moet door de Lid-Statens ten uitvoer worden gelegd voor 30 juni 1989 (behalve wanneer de uitvoering van de richtlijn inzake vennootschappen tussen echtgenoten een wijziging van de nationale wetgeving betreffende de huwelijksvermogenstelsels met zich brengt; de termijn voor dit punt wordt dan verlengd tot 30 juni 1991).

De Belgische regering heeft de voorbereiding van de maatregelen welke noodzakelijk zijn om zich te konformereren met de onmiddellijk dwingende maatregelen van de richtlijn binnen de opgelegde termijn, aangevat.

1.2. Précédemment, la Commission du Travail des Femmes avait pris une part active à la mise en oeuvre des quatre premières directives du Conseil relatives à l'égalité entre hommes et femmes : 75/117 (égalité de rémunération), 76/207 (égalité de traitement), 79/7 (égalité dans les régimes légaux de sécurité sociale), 86/378 (égalité dans les régimes professionnels de sécurité sociale). Les trois dernières de ces directives s'appliquent, en tout ou en partie, aux travailleurs indépendants aussi bien qu'aux salariés.

En vertu de son arrêté royal d'institution, du 2 décembre 1974, la Commission du Travail des Femmes est compétente pour rendre des avis concernant tous les aspects du travail professionnel des femmes. En outre, les associations représentatives des classes moyennes ont des délégués à la Commission et à son Bureau.

Pour ces diverses raisons, la Commission du Travail des Femmes a estimé qu'il lui incombait de participer à la mise en oeuvre de la directive 86/613, à l'aide d'un avis qu'elle a exprimé d'initiative comme l'y autorise l'article 2, al. 1er de l'A.R. du 2 décembre 1974.

1.3. Compte tenu du fait que divers groupes de travail, institués aux plans administratif et gouvernemental, ont déjà examiné les questions soulevées par la directive afin d'assurer le respect des exigences minimales qu'elle fixe, la Commission du Travail des Femmes a estimé que la contribution qu'elle pouvait utilement apporter devait se centrer sur les aspects suivants :

1.2. De Commissie Vrouwenarbeid heeft voorheen actief meegewerkt aan de tenuitvoerlegging van de vier eerste richtlijnen van de Raad betreffende de gelijkheid van mannen en vrouwen : 75/117 (gelijke beloning), 76/207 (gelijke behandeling), 79/7 (gelijkheid in de wettelijke sociale zekerheidsstelsels) 86/378 (gelijkheid in de beroepsregelingen inzake sociale zekerheid). Deze laatste drie richtlijnen zijn, geheel of gedeeltelijk van toepassing zowel op zelfstandige werknemers als op loontrekkenden.

De Commissie Vrouwenarbeid is krachtens haar oprichtingsbesluit van 2 december 1974 bevoegd om advies uit te brengen over al de aspecten van de beroepsarbeid van vrouwen. De verenigingen die de middenstand vertegenwoordigen hebben daarenboven afgevaardigden in de Commissie en in haar Bureau.

Om al deze redenen was de Commissie Vrouwenarbeid van mening dat het haar toekwam om mede te werken aan de tenuitvoerlegging van richtlijn 86/613, door middel van een advies dat zij op eigen initiatief zou uitbrengen zoals haar dit wordt toegestaan door artikel 2, eerste alinea van het K.B. van 2 december 1974.

1.3. Rekening houdend met het feit dat verschillende werkgroepen, opgericht op het administratieve en op regeringsvlak, zich reeds gebogen hebben over de vraagstukken die door de richtlijn worden opgeworpen teneinde het naleven van de minimumvereisten die zij stelt te verzekeren, is de Commissie Vrouwenarbeid van mening dat de bijdrage die zij hieraan kan leveren zich op de volgende aspecten diende toe te spitsen :

- d'une part, le dépassement de ces exigences minimales, lorsqu'il apparaît souhaitable et possible à court terme;

- de l'autre, la proposition d'un régime de protection de la maternité.

- enerzijds, het overschrijden van deze minimumvereisten wanneer dit wenselijk en realiseerbaar op korte termijn lijkt ;

- anderzijds het voorstellen van een stelsel van moederschapsbescherming.

2. AVIS.

2.1. Accès des conjoints aidants au statut social des indépendants.

2.1.1. En fonction des buts poursuivis ici, il ne paraît pas justifié de distinguer les agriculteurs des autres indépendants.

2.1.2. Le conjoint-aidant dont il va être question peut se définir selon la formule qui figure déjà à l'art. 6 de l'A.R. n° 38 du 27 juillet 1967 organisant le statut social des travailleurs indépendants : "l'aidant est toute personne qui en Belgique, assiste ou supplée un travailleur indépendant dans l'exercice de sa profession sans être engagée envers lui par un contrat de louage de travail".

Toutefois, pour prévenir des difficultés d'interprétation, cette définition peut être complétée à l'aide d'éléments repris de la proposition de loi Boeraeve-Derycke (Doc. parl., Chambre, 1985-1986, n° 324/1, p. 3) : "le conjoint d'un travailleur indépendant qui participe généralement et effectivement à l'activité professionnelle de celui-ci, et à qui une partie des bénéfices professionnels peut être attribuée".

2. ADVIES.

2.1. Toegang van de echtgenoten-helpers tot het sociaal statuut der zelfstandigen.

2.1.1. In functie van de hier nagestreefde doelstellingen lijkt het hier niet gerechtvaardigd om de landbouwers te onderscheiden van de andere zelfstandigen.

2.1.2. De echtgenoot-helper waarover het hier zal gaan kan gedefinieerd worden volgens de formule zoals die reeds voorkomt in art. 6 van het K.B. nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen : "ieder persoon die in België een zelfstandige in de uitoefening van zijn beroep bijstaat of vervangt, zonder tegenover hem door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden".

Om interpretatiemoeilijkheden te vermijden kan deze definitie worden aangevuld met behulp van elementen overgenomen uit het wetsvoorstel Boeraeve-Derycke (Parl. Doc., Kamer, 1985-1986, nr. 324/1, blz. 3) : "de echtgenoot van een zelfstandige, die gewoonlijk en effectief deelneemt aan de zelfstandige beroepsactiviteit van deze laatste, en aan wie een deel van de bedrijfsinkomsten kan worden toegekend".

On peut encore préciser cette dernière notion en s'inspirant de l'art. 2, b) de la directive 86/613 : "en accomplissant soit les mêmes tâches, soit des tâches complémentaires".

Dit laatste begrip kan nog worden verduidelijkt door middel van art. 2, b) van richtlijn 86/613 : "door verrichting van ofwel dezelfde, ofwel aanvullende werkzaamheden".

- 2.1.3. La Commission du Travail des Femmes estime que, bien que l'art. 6 de la directive n'exige que l'instauration d'une possibilité d'affiliation volontaire des conjoints-aidants, seul le principe de l'assujettissement obligatoire peut permettre d'atteindre l'objectif recherché, qui est d'assurer une protection sociale minimale à des personnes qui en sont démunies et dont la majorité ne disposent pas de ressources financières importantes.
- 2.1.4. La Commission estime cependant que cet assujettissement obligatoire ne doit concerner que les conjoints-aidants qui n'exercent aucune autre activité professionnelle accordant le bénéfice d'un statut social.
- 2.1.5. Par ailleurs, la Commission estime que la solidarité ainsi organisée devrait se limiter aux ménages d'indépendants qui comprennent un conjoint-aidant.
- 2.1.6. Afin de concilier l'objectif de protection minimale avec la nécessité de maintenir les cotisations à un niveau acceptable pour les intéressés, la Commission estime que l'assujettissement obligatoire des conjoints-aidants peut dans un premier temps se limiter au secteur de l'assurance incapacité de travail.

- 2.1.3. De Commissie Vrouwenarbeid is van mening dat, hoewel art. 6 van de richtlijn enkel de instelling van een aansluiting op vrijwillige basis, van de echtgenoten-helpers vereist, alleen het beginsel van verplichte onderwerping kan toelaten het nagestreefde doel te bereiken. Dit doel is een minimale sociale bescherming te verzekeren van personen die er tot op heden van verstoken bleven en waarvan de meerderheid niet over belangrijke financiële middelen beschikt.
- 2.1.4. De Commissie meent daarenboven dat de verplichte onderwerping enkel de echtgenoten-helpers dient te betreffen die geen andere beroepsactiviteit uitoefenen uit hoofde waarvan zij een sociaal zekerheidsstatuut genieten.
- 2.1.5. De Commissie is trouwens van mening dat de aldus georganiseerde solidariteit zich dient te beperken tot zelfstandige gezinnen die een echtgenoot-helper omvatten.
- 2.1.6. Teneinde het objectief van de minimumbescherming te verzoenen met de noodzaak om de bijdragen te behouden op een voor de betrokkenen aanvaardbaar niveau, meent de Commissie dat de verplichte onderwerping van de echtgenoten-helpers zich in een eerste fase kan beperken tot de sector van de verzekering tegen arbeidsongeschiktheid.

2.1.7. Quant à l'entrée du conjoint-aidant dans le statut social, la Commission recommande qu'elle se fasse sous la forme d'une déclaration des époux concernés à la caisse d'assurances sociales. Cette déclaration, selon le cas, aurait lieu lors de l'affiliation du conjoint indépendant ou sous la forme d'une modification de l'affiliation de celui-ci.

2.1.8. Pour prévenir d'éventuelles difficultés et mettre fin à une controverse qui existe déjà en jurisprudence, la Commission suggère que lorsque les époux concernés sont tous deux titulaires d'une profession libérale organisée en ordre et que l'un d'eux décide d'être aidant de l'autre, ils fassent à ce sujet une déclaration à leur ordre. La même suggestion serait applicable dans le cas d'une activité soumise à un accès à la profession. Ces solutions pourraient être présentées dans l'exposé des motifs du projet de loi nécessaire à la réalisation de l'assujettissement des conjoints-aidants.

2.1.9. En ce qui concerne le contrôle de l'incapacité de travail, la Commission recommande que les mêmes critères juridiques soient appliqués au conjoint-aidant qu'à l'indépendant, aussi bien en matière d'incapacité primaire que d'invalidité.

2.1.10. La Commission fait encore observer que l'art. 123, § 2 de l'A.R. du 20 décembre 1963 relatif à l'emploi et au chômage accorde au chômeur indemnisé le droit de suspendre son chômage "afin d'exercer une profession qui ne l'assujettit pas comme salarié à la sécurité sociale". Les instructions de l'O.N.Em. précisent que cette disposition est applicable lorsque le chômeur se consacre à une activité d'aidant.

2.1.7. In verband met de toegang van de echtgenoot-helper tot het sociaal statuut adviseert de Commissie dat dit zou gebeuren door middel van een verklaring van de betrokken echtgenoten bij de sociale verzekeringskas. Deze verklaring zou naargelang de omstandigheden, afgelegd worden bij de aansluiting van de zelfstandige echtgenoot of onder de vorm van een wijziging van de aansluiting van deze laatste.

2.1.8. Om eventuele moeilijkheden te vermijden en om een einde te stellen aan een controverse die reeds bestaat in de rechtspraak, suggereert de Commissie dat wanneer beide echtgenoten titularis zijn van een vrij beroep verbonden aan een orde en dat een van hen beslist helper te zijn van de andere, zij in dit opzicht een verklaring afleggen bij hun orde. Dezelfde suggestie zou toepasbaar zijn indien het gaat om een activiteit die onderworpen is aan een vestigingsattest. Deze oplossingen kunnen worden voorgesteld in de memorie van toelichting van het wetsontwerp dat noodzakelijk is voor de realisatie van de onderwerping van de echtgenoten-helpers.

2.1.9. Inzake de controle op de arbeidsongeschiktheid, adviseert de Commissie dat dezelfde juridische criteria zouden toegepast worden voor de echtgenoot-helper en de zelfstandige zowel wat primaire arbeidsongeschiktheid als invaliditeit betreft.

2.1.10. De Commissie wijst eveneens op het feit dat art. 123, § 2 van het K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid de werkloze toelaat zijn werkloosheid te onderbreken om "een beroep uit te oefenen waardoor hij niet als werknemer onder de sociale zekerheid valt". De onderrichtingen van de R.V.A. preciseren dat deze bepaling van toepassing is wanneer de werkloze zich wijdt aan een activiteit van helper.

S'il devient possible pour le conjoint d'accéder au statut d'aidant de son époux indépendant, les instructions citées ci-dessus devront être interprétées en conséquence, dans l'esprit de l'art. 4 de la directive.

2.2. Protection de la maternité.

2.2.1. La Commission du Travail des Femmes souligne l'importance que revêt l'instauration d'un système de protection de la maternité destiné aux femmes indépendantes et aidantes. Un tel système doit viser à permettre à la mère de prendre un minimum de repos, avant l'accouchement si elle le souhaite et après l'événement, ainsi que de se consacrer à son enfant; il ne saurait résulter en un supplément de revenus pour le ménage, obtenu au prix de la santé de l'intéressée.

Ces principes correspondent à ceux qui inspirent la Commission des Communautés européennes. Celle-ci se prépare à présenter au Conseil une recommandation sur la protection de la grossesse et de la maternité qui concerne également les femmes indépendantes et aidantes.

2.2.2. Dans l'état actuel de la législation de sécurité sociale, la Commission estime que c'est dans le cadre de l'assurance incapacité de travail que doit être organisée cette protection de la maternité. Au besoin, un transfert de ressources des autres secteurs du statut social vers cette assurance peut être envisagé si le financement de la couverture de ce nouveau risque l'exige.

Indien het voor de echtgenoot-helper mogelijk wordt om toe te treden tot het statuut van helper van zijn zelfstandige echtgenoot, dienen de hierboven aangehaalde instructies bijgevolg te worden geïnterpreteerd in de zin van art. 4 van de richtlijn.

2.2. Moederschapsbescherming.

2.2.1. De Commissie Vrouwenarbeid benadrukt het belang van de instelling van een systeem van moederschapsbescherming voor zelfstandig werkzame vrouwen of helpsters. Een dergelijk systeem moet ernaar streven een moeder toe te laten een minimum aan rust te nemen, vóór de bevalling indien zij dit wenst en erna, alsook haar toelaten zich bezig te houden met haar kind. Dit mag niet leiden naar een supplement aan inkomens voor het gezin, verkregen ten nadele van de gezondheid van de betrokkene.

Deze principes stemmen overeen met deze van de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Deze laatste is bezig met de voorbereiding van een aanbeveling over de bescherming van de zwangerschap en het moederschap die aan de Raad zal worden voorgelegd en die eveneens de zelfstandig werkzame vrouwen en de helpsters betreft.

2.2.2. In de huidige stand van de wetgeving inzake sociale zekerheid is de Commissie van mening dat het in het kader van de verzekering tegen arbeidsongeschiktheid is dat deze moederschapsbescherming dient te worden georganiseerd. Zo nodig kan een overdracht van geldmiddelen uit andere sectoren van het sociaal statuut naar deze verzekering worden overwogen wanneer de financiering van het dekken van dit nieuwe risico dit vereist.

Les femmes assujetties à l'assurance incapacité de travail, en tant qu'indépendantes, aidantes ou conjoints-aidants (voir ci-dessus, 2.1.) bénéficieraient donc de la protection de la maternité (ci-dessous).

De vrouwen die onderworpen zijn aan de verzekering tegen arbeidsongeschiktheid, als zelfstandige, helpsters of echtgenoten-helpers (zie hierboven, 2.1.) zouden dus van de moederschapsbescherming genieten (hieronder).

- 2.2.3. La Commission recommande que la protection minimale de la maternité consiste en une période de repos obligatoire de 28 jours consécutifs, à prendre entre le 15ème jour précédant l'accouchement et le 30ème jour qui le suit. A plus long terme, la possibilité d'ajouter à ce repos deux semaines supplémentaires facultatives devrait être envisagée.
- 2.2.4. L'intéressée ferait à sa caisse d'assurances sociales une déclaration dès le début de son repos de maternité. La réalité du repos serait contrôlable aux mêmes conditions que celle de l'incapacité de travail.
- 2.2.5. La Commission recommande également que la prise du repos de maternité donne droit à une allocation forfaitaire de l'ordre de 40.000 fr. liée à l'indice des prix de détail. Cette allocation serait accordée que la femme soit indépendante, aidante ou conjoint-aidant.
- 2.2.6. La Commission estime enfin que le choix devrait être laissé à l'intéressée, ou au ménage, d'utiliser l'allocation à compenser la perte de revenus due à l'interruption de travail, ou à engager une personne qui remplacerait l'intéressée. Vu la diversité des situations, le principe de ce choix apparaît en effet indispensable.

- 2.2.3. De Commissie adviseert dat de minimumbescherming van het moederschap zou bestaan uit een periode van verplichte rust van 28 opeenvolgende dagen, te nemen tussen de 15de dag die voorafgaat aan de bevalling en de 30ste dag die er op volgt. De mogelijkheid om deze rust met twee facultatieve bijkomende weken te verlengen, zou op langere termijn verwogen dienen te worden.
- 2.2.4. De betrokkene zou bij haar sociale verzekeringskas een verklaring afleggen vanaf het begin van haar moederschapsrust. Het in werkelijkheid nemen van die rust kan op dezelfde wijze gecontroleerd worden als de arbeidsongeschiktheid.
- 2.2.5. De Commissie adviseert eveneens dat het nemen van deze moederschapsrust recht geeft op een forfaitaire vergoeding van ongeveer 40.000 fr. gekoppeld aan de index van de kleinhandelsprijzen. Deze vergoeding zou worden toegekend aan de vrouw die ofwel zelfstandig, ofwel helpster ofwel echtgenoot-helper is.
- 2.2.6. De Commissie meent tenslotte dat de betrokkene, of het gezin, de keuze moet gelaten worden deze vergoeding te gebruiken om het verlies aan inkomens te wijten aan de werkonderbreking te compenseren, of om iemand aan te werven, die de betrokkene zou vervangen. Wegens de verscheidenheid van de situaties lijkt het principe van deze keuze inderdaad onontbeerlijk.

Si le choix se porte sur le remplacement, le droit à l'allocation pourrait éventuellement être revu si, à l'avenir, les autorités compétentes envisageaient d'organiser des services de remplacement gratuit, dont l'art. 8 de la directive exprime l'hypothèse.

Wanneer de keuze valt op de vervanging zou het recht op uitkeringen eventueel kunnen worden herzien indien, in de toekomst, de bevoegde overheden voorzien in de organisatie van diensten voor gratis vervanging, zoals art. 8 van de richtlijn vooropstelt.